

Piotr Brzeziński
p.brzezinski@indexcopernicus.com
Katarzyna Szewczuk
katarzyna.szewczuk@indexcopernicus.com
Wioleta Kiliszek
wioleta.kiliszek@indexcopernicus.com
Index Copernicus International

Polska Bibliografia Naukowa, Moduł Sprawozdawczy i system POL-index oczami dotychczasowego operatora systemu – nowości, wyzwania, podsumowanie

Streszczenie: Rok 2015 był rokiem zmian wynikających z wejścia w życie nowej ustawy o finansowaniu nauki. W tym okresie pojawiło się wiele nowych obowiązków sprawozdawczych oraz związanych z nimi wyzwań. Artykuł prezentuje najważniejsze wydarzenia minionego roku przybliżając powody podejmowanych decyzji oraz sugerowane kierunki zmian. Artykuł powstał w oparciu o doświadczenia Index Copernicus International jako podmiotu bezpośrednio zaangażowanego w rozwój systemów dokumentujących osiągnięcia naukowe.

Słowa kluczowe: sprawozdawczość, Moduł Sprawozdawczy, Index Copernicus International, ICI, jednostki naukowe, Polska Bibliografia Naukowa, POL-index, repozytorium

Między potrzebą środowiska a wymogami prawa

Rys historyczny

Polska Bibliografia Naukowa (PBN) powstała jako odpowiedź na potrzebę środowiska naukowego, zgromadzenia w jednym miejscu informacji o publikacjach naukowych autorstwa polskich naukowców, jednostek naukowych czy podmiotów związanych z nauką. Pierwotne założenia globalnego repozytorium były bardzo ambitne i miały realizować szereg postulatów środowiska naukowego tak, aby PBN nie był kolejnym „martwym” repozytorium, tylko możliwie przydatnym i jakościowo dobrym narzędziem.

Powołanie Polskiej Bibliografii Naukowej nastąpiło w ramach Projektu Systemowego POKL o nazwie „Stworzenie systemu informacji o szkolnictwie wyższym (POL-on)”¹ w ramach konsorcjum trzech podmiotów realizujących wspólnie cały projekt. Podmiotami tymi były: Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy (OPI), Index Copernicus International (ICI) oraz Uniwersytet Warszawski Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego (ICM). Liderem i beneficjentem projektu było Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW).

¹ Projekt o nazwie: „Stworzenie systemu informacji o szkolnictwie wyższym (POL-on)” POKL.04.01.03-00-002/10.

W projekcie POL-on role zostały podzielone według specjalności podmiotów, wyłonionych do realizacji projektu w ramach konkursu prowadzonego przez MNiSW, a mianowicie:

OPI – odpowiedzialne za zbudowanie baz danych i środowiska gromadzącego dane o szkolnictwie wyższym, zatrudnieniu pracowników naukowych, studentach, kierunkach studiów, etc.

ICI – odpowiedzialne za zbudowanie Systemu Ewaluacji Dorobku Naukowego, walidację danych, wsparcie merytoryczne i techniczne MNiSW i komisji eksperckich w zakresie prowadzonych ocen jednostek naukowych i czasopism naukowych, wraz z pomocą MNiSW i Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN) w całym procesie oceny: od zebrania danych, przez wydanie decyzji administracyjnych, po zebranie odwołań i ich rozpatrzenie.

ICM – odpowiedzialne za zbudowanie Polskiej Bibliografii Naukowej oraz POL-index, tj. systemu gromadzącego dane o bibliografii załącznikowej artykułów naukowych i na tej podstawie wskazującego liczbę cytowań czasopism naukowych. ICM zrealizował obydwa systemy z tym, że system PBN został wdrożony (w wersji *Beta*) i udostępniony publicznie. System POL-index nie został uruchomiony i udostępniony szerokiemu gronu odbiorców.

Założenia a realizacja PBN i POL-index

W pierwotnych założeniach system² POL-index miał być wyłącznie narzędziem do wyznaczania cytowań, a system PBN narzędziem gromadzącym informacje o publikacjach. Obydwa systemy miały być ściśle zintegrowane i współpracować nie tylko z sobą. Realizacja systemów odeszła od tych założeń w taki sposób, iż autorzy (ICM) rozdzielili je, przewidując konieczność niezależnego wprowadzania danych do tych dwóch systemów (sic!).

Jednocześnie PBN miał zawierać szereg funkcjonalności zgłaszanych przez jednostki naukowe w ramach „listy życzeń”, w tym m.in. możliwość tworzenia bibliografii jednostki, bibliografii naukowca, weryfikacji danych, etc.

Autorzy PBN (ICM) zrealizowali system w koncepcji, jaką określiliśmy i przedstawiamy na szkoleniach tzn. systemu społecznościowego. PBN ma formę zbliżoną do portalu, w ramach którego współwystępują różnego rodzaju podmioty (jednostki naukowe, uczelnie, naukowcy, redakcje czasopism naukowych), zrównane w większości uprawnień i bez wyraźnej orientacji budowanego repozytorium. Inaczej mówiąc wdrożone rozwiązanie stawia jako główny priorytet możliwość szerokiej edycji danych i wprowadzania danych jednostkowych przez każdego użytkownika, a jako bardzo niski priorytet kwestie jakości danych, kwestie masowego wprowadzania danych, etc.

² Założenia formułowane m.in. w ramach opracowania analitycznego stanowiącego podstawę sformułowania wniosku PO.KL i konsorcjum wykonawczego POL-on pn.: *Koncepcja budowy, zawartości i organizacji systemu monitoringu, rankingowania, zasobów materialnych i niematerialnych szkolnictwa wyższego w Polsce: opracowanie analityczne*. Grupa badawcza Antares, kwiecień 2010 [on-line], [dostęp 29.04.2016]. Dostępny w: https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/c858206edb2fdaa29aa71e2df235efec.pdf.

W tym miejscu zaczyna się istotny problem z PBN, tj. portalem, który wywodząc się z za-potrzebowania środowiska naukowego nie realizuje większości potrzeb tego środowiska i jednocześnie nie był konsultowany ze środowiskiem w dostateczny i planowy sposób. PBN stał się więc „wariacją na temat”, a nie faktycznym repozytorium publikacji i wiedzy o publikacjach. Wprowadzono do niego szereg arcyciekawych funkcjonalności (takich jak wiele zaawansowanych technologicznie mechanizmów indeksowania danych, możliwość gromadzenia dorobku na wielu poziomach i przekrojach struktury organizacyjnej jednostek naukowych), jednocześnie bez spięcia w jedną całość i wytyczenia jasnej drogi – brak wykorzystania efektu indeksowania do polepszania danych, brak sensownego zarządzania zmianami w publikacjach, nie rozwiązano problemu duplikatów publikacji – w tym współistnienia publikacji w oficjalnej i poza oficjalną bibliografią jednostki naukowej etc.

O systemie POL-index można tylko tyle powiedzieć, iż w miejsce planowanego systemu gromadzenia informacji o cytowaniach czasopism naukowych, przygotowany został (ale nierozpropagowany i faktycznie niewdrożony) system kolekcjonujący informacje o artykułach.

Ani PBN, ani POL-index nie zostały w żadnym punkcie skoordynowane. Co więcej, w obszarze definicyjnym informacji o publikacjach i ich klasyfikacji są to systemy wzajemnie sprzeczne. Nie dokonano także ujednoczenia modeli danych w nich stosowanych – zarówno w warstwie technicznej, jak i semantycznej. Dla przykładu w POL-index artykuł może być jednego i tylko jednego typu, a w PBN – wielu typów, gdzie jednocześnie typologie (słowniki) nie pokrywały się między systemami i były wobec siebie sprzeczne.

Należy jeszcze raz podkreślić, iż autorzy obydwu systemów – mimo iż powstawały one w tym samym czasie, w ramach tych samych źródeł finansowania – założyli, że mają być one od siebie odseparowane zarówno merytorycznie, technicznie, jak i technologicznie. Jedyne punkty styku między systemami, to możliwość zalogowania się do obydwu tym samym loginem i hasłem oraz operowanie na tej samej liście czasopism.

Zmiana operatora PBN i POL-index – kwiecień 2015 r.

Zgodnie z umową realizacji systemu POL-on, efekty projektu, tj. system POL-on, System Ewaluacji Dorobku Naukowego (SEDN) oraz PBN (w tym POL-index) wraz z zakończeniem ich realizacji przeszły na własność MNiSW. Ministerstwo przejęło system od ICM-u – dotychczasowego operatora, a po uzyskaniu przez OPI statusu Państwowego Instytutu Badawczego – MNiSW zlecił do OPI-PIB prowadzenie wszystkich środowisk i aplikacji związanych z POL-on.

OPI ogłosiło w grudniu 2014 r. przetarg na wyłonienie nowego operatora technicznego i merytorycznego systemu mającego za zadanie prowadzenie systemu przez 12 miesięcy od daty zawarcia umowy. Przetarg zakończył się podpisaniem umowy na obsługę PBN z nowo wybranym podmiotem i przejęciem zarządzania systemem od 8 kwietnia 2015 r. do 7 kwietnia 2016 r. Umowa obejmowała obsługę techniczną, merytoryczną oraz dostosowanie systemów do zmieniających się uwarunkowań prawnych. Umowa nie tylko nie obejmo-

wała, ale wykluczała możliwość rozwoju funkcjonalnego systemów w zakresie przekraczającym zmiany wynikające z przepisów prawa. Ten zapis skutecznie utrudniał nam pracę przez cały kolejny rok opieki nad PBN i POL-index.

Umocowanie prawne systemów do czerwca 2015 r. i po czerwcu 2015 r.

Zarówno Polska Bibliografia Naukowa, jak i POL-index nie miały umocowania prawnego i aż do czerwca 2015 r. PBN funkcjonował jako element systemu POL-on, stanowiąc dobrowolne narzędzie gromadzenia informacji o publikacjach naukowców i jednostek naukowych. Nie istniał żaden dokument, informacja, zestaw wytycznych regulujących pracę PBN ani przewidujących kierunki rozwoju czy zmian. Był to system w wersji *beta*, czyli w wersji testowej.

Kilka jednostek naukowych zdecydowało się związać z PBN deponując tam swoje zasoby informacji o publikacjach. Główny trzon danych wprowadzonych do PBN, stanowiły informacje o publikacjach zgromadzonych w ramach sprawozdawczości jednostek naukowych, do celów przeprowadzenia kompleksowej oceny jednostek w roku 2013.

System POL-index nie był w ogóle uruchomiony, tj. nie zawierał danych o żadnym artykule naukowym.

Sytuacja uległa gruntownej zmianie wraz z opublikowaniem i wejściem w życie *Rozporządzenia w sprawie Systemu Informacji o Nauce*³, czyli nałożenia na jednostki naukowe obowiązku sprawozdawczego w zakresie m.in. publikacji naukowych (artykułów, monografii i rozdziałów).

Obowiązek sprawozdawczy nałożony na jednostki naukowe był ogromnym wyzwaniem dla przedstawicieli polskich instytucji naukowych oraz dla operatora systemu PBN (a także POL-index). Tempo wprowadzenia zmian (rozporządzenie weszło w życie w dzień po opublikowaniu), drobiazgowość danych oraz częstotliwość sprawozdawczości spowodowała wiele kontrowersji, dyskusji i wątpliwości. W obszarze związanym z oceną czasopism naukowych, pojawiło się nowe kryterium ich oceny – wprowadzenie kompletnych danych do POL-index. Całość tych zmian została ogłoszona w przeciągu kilku tygodni, dotyczyła obydwu systemów i jednocześnie była zupełnym zaskoczeniem dla środowiska naukowego. Duża odpowiedzialność spoczywała przede wszystkim na operatorze Polskiej Bibliografii Naukowej.

Pojawiły się przed nami liczne znaki zapytania:

- W jaki sposób pogodzić otwarte repozytorium państwowe z obowiązkiem sprawozdawczym jednostek naukowych?
- Jak dostosować system do zakresu informacji zamieszczonych w *Rozporządzeniu w sprawie Systemu Informacji o Nauce*, w powiązaniu z istotnymi wątpliwościami merytorycznymi, co do samego zakresu danych?

³ *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 czerwca 2015 r. w sprawie Systemu Informacji o Nauce*. Dz. U. z 2015 r., poz. 944.

- Jak powinno być zorganizowane wprowadzanie danych, aby w możliwy sposób ułatwić zadanie jednostkom naukowym (oraz czasopismom), zarówno tym największym, mającym specjalistyczne działy informatyków i biura informacji naukowej oraz jednostkom niedysponującym takim zapleczem?
- Jaką oś winno mieć tak budowane repozytorium, zważywszy na jego cel, umocowanie prawne, przyszłe wykorzystanie oraz praktykę orzecznictwa sądów administracyjnych w Polsce?

Na te pytania musieliśmy znaleźć odpowiedzi nie tylko w Index Copernicus International – jako operatorze merytorycznym ponoszącym odpowiedzialność za realizację całości, ale przede wszystkim w wizji ustawodawcy i celach towarzyszących wprowadzaniu regulacji.

Przy podejmowaniu decyzji, o zakresie zmian w PBN, mających dostosować system do wprowadzonych przepisów, ostatni ze wskazanych aspektów miał szczególne znaczenie. Skoro ustawodawca nadał kwestiom sprawozdawczości tak wielką rangę, zarówno co do szczegółowości sprawozdań, jak i ich terminów oraz sankcji z tytułu braku rzetelności i kompletności danych, budowany system nie mógł doprowadzać do żadnych „domniemań”. Należało stworzyć system, który jednoznacznie wskazuje, co strona postępowania (jednostka naukowa) sprawozdała i bardzo precyzyjnie mówi, kiedy to zrobiła.

Przy formułowaniu wytycznych, odnoszących się do sposobu wdrożenia postanowień opublikowanego rozporządzenia, wzięliśmy także pod uwagę prawdopodobne cele gromadzenia tych informacji przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Do głównych zidentyfikowanych celów należą:

- kwestie rozliczenia dotacji statutowych poprzez powiązanie dorobku publikacyjnego z zatrudnieniem pracowników naukowych,
- prawdopodobne wykorzystanie tych danych do oceny wniosków jednostki naukowej w różnego rodzaju postępowaniach,
- zdeponowanie informacji, w celu przygotowania procesu parametrycznego jednostek naukowych, w tym walidacji danych.

Na tej podstawie sformułowaliśmy pierwsze założenie:

Założenie #1 – jednostka naukowa sprawozdaje swoją wersję informacji o publikacjach

Jego realizacja miała wykluczyć sytuację, w której w złożonym przez jednostkę sprawozdaniu, znalazłyby się informacje nie pochodzące bezpośrednio od niej. Jednocześnie należałoby wykluczyć sytuację, w której złożenie sprawozdania (informacji o którejkolwiek publikacji) uzależnione byłoby od jakiegokolwiek osoby z zewnątrz lub od tego, co ta osoba wprowadziła we własnej wersji sprawozdania.

Kolejnym aspektem branym pod uwagę były informacje już zgromadzone w PBN oraz fakt, iż pewna grupa jednostek oraz naukowców zaczęła korzystać z systemu. Wdrożenie prio-

rytetu #1 w ramach dotychczasowego PBN, skutkowałoby zniszczeniem dotychczasowych powiązań danych i zniweczyłoby dotychczasowe efekty prac w PBN. Aby uniknąć takiej sytuacji, uznaliśmy, iż najbardziej właściwym podejściem będzie podzielenie PBN na dwie części i pilne wdrożenie nowej części PBN, w ramach której, nie niszcząc tego, co zastaliśmy, budujemy system odpowiadający wprowadzonym przepisom przywołanej ustawy i rozporządzeniu.

W ten sposób sformułowaliśmy koncepcję dwóch baz w ramach PBN:

- **PBN Repozytoryjny (PBN-R)**
- **PBN Sprawozdawczy (PBN-S)**

Według tej koncepcji PBN Repozytoryjny pozostanie jako otwarta baza danych, dostępna dla każdego użytkownika. Każdy zalogowany użytkownik może tutaj dodawać publikacje oraz edytować pozycje już wprowadzone. Oczywiście w PBN-R zmiany komunikowane są autorom publikacji oraz Managerom Bibliografii, sprawującym pieczę nad całą bibliografią afiliowaną do ich własnych jednostek naukowych.

PBN Sprawozdawczy byłby miejscem wprowadzania tych informacji o publikacjach, które wynikają z rozporządzenia, w odpowiednich terminach. PBN-S miał zapewnić możliwość takiej sprawozdawczości, aby zmiany wprowadzane przez jednego użytkownika z danej jednostki naukowej nie mogły w żaden sposób wpłynąć na informacje sprawozdawane przez inną jednostkę naukową. Moduł Sprawozdawczy został wdrożony jako podelement bazy PBN. Zaproponowane przez nas rozwiązania zostały zaakceptowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, co zostało potwierdzone stosownym komunikatem MNiSW⁴.

Kolejną kwestią była identyfikacja osób upoważnionych do składania sprawozdań w imieniu jednostek naukowych. Okazało się, iż dotychczasowa praktyka, cel sformułowania ról i zasad pracy w PBN-R, nie odpowiadają wymogom wynikającym z nowego porządku prawnego. Kluczowym aspektem była waga, jaką nadano sprawozdawczości i konieczność upewnienia się, iż tylko osoby upoważnione mogą wprowadzić dane.

Założenie #2 – Jednostka naukowa jako podmiot sprawozdający

Skutkiem wdrożenia założenia #2 było odróżnienie uprawnień niezbędnych do wprowadzania danych (do Modułu Sprawozdawczego) od dotychczasowych uprawnień funkcjonujących w ramach PBN. Z uwagi na oficjalny charakter PBN-S oraz istotę sprawozdań, uprawnienia udzielane osobom wprowadzającym dane w imieniu jednostki naukowej muszą być podpisane przez kierownika jednostki naukowej. Wiele jednostek, głównie wydziały uczelni wyższych, miało wątpliwości, dlaczego upoważnienie musi być podpisane przez dziekana a nie przez rektora uczelni.

⁴ RATAJCZAK, M. *Komunikat w sprawie terminu wprowadzania danych i informacji do Systemu Informacji o Nauce w ramach Zintegrowanego Systemu Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym „POL-on”*, 10 lipca 2015 r. [on-line], [dostęp 29.04.2016]. Dostępny w: https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_07/cd1bbba-140db3271185d573b1009ec42.pdf.

Definicja jednostki naukowej określona w *Ustawie o zasadach finansowania nauki* mówi wyraźnie o tym, że jednostką naukową jest m.in. podstawowa jednostka organizacyjna uczelni w rozumieniu statutu uczelni⁵. W większości przypadków podstawowymi jednostkami organizacyjnymi uczelni są wydziały kierowane przez dziekanów. I to właśnie dziekan ponosi odpowiedzialność za publikacje naukowe afiliowane do jego jednostki i sprawozdawane w Module Sprawozdawczym na podstawie obowiązku ustawowego.

Jednocześnie od początku rozumieliśmy komunikowaną nam (czasami dość dosadnie), odpowiedzialność kierownictwa uczelni za nadzór nad jednostkami naukowymi. W odpowiedzi na tę potrzebę wdrożyliśmy dodatkową rolę systemową – możliwość nadania niektórym osobom uprawnień do przeglądania publikacji i sprawozdań w PBN-S, bez możliwości wprowadzania jakichkolwiek zmian i wykonywania akcji systemowych.

Rozporządzenie w sprawie Systemu Informacji o Nauce nałożyło na jednostki naukowe szereg obowiązków sprawozdawczych, w tym regularnego wprowadzania danych o dorobku publikacyjnym. Jednostki naukowe spodziewały się, iż taki obowiązek zostanie na nie nałożony, ponieważ wynika on bezpośrednio z ustawy. Tym, czego jednostki naukowe się nie spodziewały, był zakres gromadzonych informacji. Rozporządzenie wprowadziło bardzo szczegółową listę informacji o publikacjach. Ponadto zakresy informacyjne oraz definicje pól nastroczały (i nadal nastroczają) problemów interpretacyjnych. Niektóre z użytych w rozporządzeniu sformułowań nie są stosowane w innych bazach ani w praktyce dokumentacji dorobku naukowego. Niezamieszczenie definicji poszczególnych pól czy kategorii danych w połączeniu z zawartymi w ustawie sankcjami z tytułu nierzetelnego sprawozdania danych powodują uzasadniony niepokój przedstawicieli jednostek naukowych.

Mając powyższe kwestie na uwadze, podczas tworzenia PBN-S przyjęto:

Założenie #3 – zakres pól i danych winien być zgodny z rozporządzeniem, ale łatwy do zmian i korekt

Środowisko spodziewa się nowelizacji rozporządzenia nie tylko w zakresie częstotliwości raportowania⁶, o co postulowaliśmy jeszcze w okresie konsultacji rozporządzenia z czerwca 2015 r., ale także w obszarze ilości raportowanych danych, ich typów oraz definicji. Z tego też powodu system gotowy jest na łatwe zmiany w zakresie rodzaju danych.

Znaczny zakres danych, w tym nietypowych – dotychczas niegromadzonych przez biblioteki, działy nauki etc., krótki okres sprawozdawczy oraz znaczna różnorodność jednostek naukowych, podległych obowiązkowi, były powodem sformułowania kolejnych wytycznych dla PBN-S:

⁵ *Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki*. Dz. U. z 2014 r., poz. 1620 oraz Dz. U. z 2015 r., poz. 249.

⁶ Rozporządzeniem z dnia 26 lutego 2016 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego zmienił okres sprawozdawczy z kwartalnego – na półroczny. Zob. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lutego 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Systemu Informacji o Nauce*. Dz. U. z 2016 r., poz. 309.

Założenie #4 – możliwość masowego zasilenia danymi z możliwie uproszczonymi mechanizmami

Założenie #5 – możliwość ręcznego wprowadzania danych oraz ręcznej modyfikacji danych zawartych w Module Sprawozdawczym

Obydwa założenia skutkowały budową nowego systemu importu, dedykowanego do PBN-S, zachowującego technologię istniejącą w dotychczasowym PBN, ale jednocześnie z pozabawieniem wszystkich dodatków, mapowań, pól utrudniających przygotowanie plików importowych.

Bardzo ważnym aspektem przy realizacji przyjętych wytycznych było zachowanie możliwie daleko idącej zgodności formatów importowych z dotychczasowego PBN-R, w ramach PBN-S. Oczywiście część pól musiała ulec zmianie (wynikało to wprost z treści rozporządzenia), ale tak przygotowano specyfikacje plików eksportowych, aby podmioty, które były gotowe na zasilenie PBN-R, mogły przy minimalnym nakładzie pracy dostosować się do PBN-S w zakresie sprawozdawanych danych.

Jednocześnie oprogramowano i z czasem rozwijano panel wprowadzania, edycji i „ręcznego” zatwierdzania danych. Rozwiązanie to było dedykowane wprost dla mniejszych jednostek. Mogło też służyć do drobnych korekt wprowadzanych danych. Aby wykorzystać w maksymalnym stopniu dane już zgromadzone i dotychczas wprowadzone do PBN-R, przygotowaliśmy szereg narzędzi ułatwiających eksporty danych z PBN-R, w formacie zgodnym z nowopowstałym Modułem Sprawozdawczym. Proces przeniesienia danych pomiędzy modułami został ułatwiony do poziomu niewymagającego żadnych kompetencji informatycznych. Wystarczyło kilka „kliknięć”, aby przenieść do PBN-S całość dorobku jednostki, przypisanego do niej w ramach PBN-R.

Ostatnią z głównych wytycznych, jakie postawiliśmy przed PBN-S, było pogodzenie możliwości poprawiania i edycji już sprawozdanych danych, z możliwością precyzyjnego określenia, co i kiedy zostało przez jednostkę sprawozdane.

Założenie #6 – jednostka naukowa może przesłać nowe informacje o publikacji w ramach kolejnych okresów sprawozdawczych a system musi umieć pokazać wersję najnowszą

Efektem realizacji tego postulatu było rozszerzenie możliwości systemu o ponowne sprawozdanie już raz przekazanych danych o publikacjach. System umożliwia obecnie otwarcie takiej publikacji i złożenie nowszej wersji informacji o niej. Pozwala to określić, jaki stan wiedzy o publikacji jednostka sprawozdała w określonym czasie, ale jednocześnie pozwala zawsze wyświetlić/udostępnić jednostce najnowszą wersję opisu danej publikacji.

Tak sformułowane założenia zbudowały plan prac przy budowie nowej części repozytorium. Oczywiście nie zamykają one wszystkich decyzji podjętych przy realizacji ani wdrożonych funkcjonalności. Wprowadziliśmy np. potwierdzenia oraz wydruki złożonych spra-

wozdań tak, aby jednostka miała „namacalny” dowód złożenia sprawozdania wraz z terminami, zakresem danych i innymi najważniejszymi informacjami.

Realizując plan prac, rozłożyliśmy go w czasie w taki sposób, aby pozostając w zgodzie z terminami narzuconymi ustawą i rozporządzeniem, całe przedsięwzięcie uczynić realnym, a co ważniejsze – bezpiecznym. Stąd taka, a nie inna, kolejność wdrażania funkcjonalności. Głosy środowiska oczekujące wprowadzania ulepszeń i zmian były odnotowywane z uwagą, jednak musiały zostać odłożone do momentu, w którym zrealizujemy bardzo napięty plan.

Realizacja

Wdrożenie systemu PBN-S przebiegało w kilku obszarach równolegle. Znając ograniczenia czasowe, mając na uwadze okres wakacyjny, w którym opublikowano rozporządzenie, podjęliśmy szereg inicjatyw szkoleniowych oraz informacyjnych. W pierwszym etapie informowaliśmy jednostki o konieczności przesłania odpowiedniego upoważnienia reprezentantów do PBN-S.

Tab. 1. Liczba osób z rolą systemową Importer Publikacji w stosunku do liczby jednostek naukowych

	I okres do 30.10.2015 r.	II okres do 30.01.2016 r.	Suma
Liczba osób, którym nadano rolę Importera Publikacji	866	330	1196
Jednostki, które wystąpiły o nadanie roli Importera Publikacji	744	241	985
Liczba wszystkich nadanych ról Importera Publikacji⁷	1546	475	2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie zgromadzonych danych.

Zbieg terminów składania sprawozdań i okresu urlopowego w połączeniu z brakiem *vacatio legis* nie został dobrze odebrany przez przedstawicieli jednostek naukowych. Dostosowanie się jednostek do systemowego gromadzenia i uzupełniania informacji na potrzeby rozporządzenia wymuszało od wielu z nich odpowiednie przygotowanie systemów informatycznych i baz bibliotek. Będąc na pierwszej linii kontaktu z jednostkami, informowaliśmy Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego o bieżących i prawdopodobnych problemach. Termin złożenia pierwszego sprawozdania przypadął na dzień 25 sierpnia 2015 r., tj. trzy miesiące od dnia wejścia w życie zmienionej *Ustawy o zasadach finansowania nauki*.

W celu właściwego i poprawnego zrozumienia przepisów określonych przez ustawodawcę, ICI zorganizował cykl konferencji szkoleniowych. Tematyka szkoleń obejmowała zasady sprawozdawczości jednostek naukowych w zakresie dorobku naukowego, interpretacji przepisów prawa oraz kwestii technicznych dotyczących wprowadzania danych. Szkolenia zostały zorganizowane głównie w Warszawie, aczkolwiek zainteresowanie jednostek na-

⁷ Dopuszczono możliwość przypisania kilku ról do jednego konta, np. dla uczelnianych koordynatorów POL-on etc.

ukowych uczestnictwem w konferencji zachęciło nas do przeprowadzenia szkoleń w Gdańsku i w Białymstoku. Charakteryzowały się one bardzo szczegółową analizą przepisów prawa, jak i też omawiane były główne problemy jednostek naukowych zgłaszanych na helpdesk. Przedstawiciele jednostek naukowych mogli również na bieżąco zadawać pytania naszym specjalistom w trakcie szkoleń oraz prowadzić otwartą polemikę odnośnie do przyszłości Polskiej Bibliografii Naukowej. W sumie eksperci ICI przeprowadzili szkolenia, w których łącznie wzięło udział ponad 1000 osób z całej Polski.

Pomoc i helpdesk

Jako operator systemu dostaliśmy od naszych poprzedników zaczątki systemu pomocy. Ze względu na dość krytyczną opinię o zakresie prezentowanych informacji, łatwości dostępu do nich etc., postanowiliśmy dokonać gruntownej przebudowy pomocy. Powołany został Zespół Wsparcia Użytkowników (ZWU) oraz przeprojektowano strony internetowe. Zakładka *Pomoc* została całkowicie przebudowana tak, aby wyszukiwanie informacji było ułatwione. Przeprowadziliśmy gruntowną rekonstrukcję zakładek tak, aby instrukcje i pojęcia definicyjne mogły być pogrupowane tematycznie w odpowiednich „szufladkach” na stronach pomocy. Wszystkie bloki tematyczne zostały opatrzone notką informacyjną opisującą charakter danego pojęcia. Każda z zakładek, w zależności od specyfikacji, zawierała krótkie abstrakty oraz nowe, stworzone od podstaw instrukcje obsługi bazy PBN i POL-index.

Instrukcje te zostały stworzone przez ZWU, który pracując na co dzień z użytkownikami, znał zgłaszane przez nich problemy odnośnie do PBN oraz POL-index. Każda z instrukcji opisywała krok po kroku działania, które należy podjąć w celu prawidłowego wykonania zaplanowanych czynności w systemach. Aby użytkownik mógł sobie wyobrazić, co i gdzie należy kliknąć w systemie, instrukcje opatrzone zostały dodatkowo zrzutami ekranu. Każdy z dokumentów był opracowywany na podstawie bazy testowej systemów PBN i POL-index. Instrukcje zamieszczone na stronie internetowej udostępniono również w wersji PDF, aby każdy mógł z nich korzystać w dowolnie obrany sposób.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie użytkowników zaczęliśmy budować zakładkę z najczęściej zadawanymi pytaniami (*FAQ*). ZWU na bieżąco rejestrował problemy najczęściej zgłaszane przez użytkowników i na tej podstawie opracowywane były pytania i odpowiedzi. Pytania *FAQ* systematycznie zamieszczano na stronach *Pomocy* PBN i POL-index tak, aby użytkownik bez potrzeby telefonowania lub pisania wiadomości e-mail, mógł w szybki sposób znaleźć odpowiedź.

Jako element uzupełniający, ale ważny w całości pomocy użytkownikom, potraktowaliśmy filmy szkoleniowe. Zostały one nagrane i opracowane na wzór instrukcji użytkownika. Filmy przedstawiają rzeczywisty ogląd wykonywanych działań oraz nie pomijają żadnego elementu, bez którego nie można byłoby prawidłowo wykonać danej czynności. Użytkownik, śledząc wszystkie kroki przedstawione w filmie, może równolegle wykonywać czynności w systemie. Każdy z filmów został również opatrzony komentarzem, który dopełnia obraz i wyjaśnia wykonywane działania.

Niestety, z powodu zarówno wagi tematyki, okresu wdrażania zmian i tempa, w jakim jednostki miały przekazać dane, Zespół Wsparcia Użytkowników przeżywał obłężenie. Zakładki pomocy, treści informacyjne, filmy powstawały równoległe do wprowadzanych zmian, a użytkownicy potrzebowali odpowiedzi natychmiast. Opisana reorganizacja wymagała czasu, ale także i doświadczenia w pracy z systemami, które przecież powstawały równoległe. Należy przypomnieć, iż PBN-R jako system, tworzony był siłami dużego zespołu ICM przez dwa i pół roku, a na wdrożenie Modułu Sprawozdawczego (PBN-S) wraz z szeregiem funkcjonalności towarzyszących mieliśmy zaledwie trzy miesiące od daty opublikowania rozporządzenia i bez porównania mniejszy budżet.

Nie na wszystkie maile i telefony udało się odpowiedzieć w terminie, co mogło, i oczywiście wywoływało, niezadowolenie i frustrację użytkowników. Znacząco utrudniał nam pracę fakt, iż wielu Importerów Publikacji nawet nie było świadomych, jaki zakres informacji został zamieszczony na stronach *Pomocy*. Pytania ważne tonęły w zalewie pytań oczywistych, na które odpowiedzi można było bez trudu znaleźć samodzielnie na naszych stronach. Oczywiście, rozumiemy, iż najłatwiej jest sięgnąć bezpośrednio do źródła informacji, jakim jest rozmowa telefoniczna bądź korespondencja mailowa z osobą – reprezentantem operatora, jednak skutecznie odciągało nas to od pomocy tym użytkownikom, którzy mieli faktyczne problemy. Poziom zainteresowania użytkowników oraz skalę pytań, jakie wywołało rozporządzenie oraz ewaluacja czasopism naukowych, najlepiej można zobrazować w postaci zestawienia zgłoszeń przyjętych przez helpdesk.

Tab. 2. Statystyki zgłoszeń użytkowników systemu PBN oraz POL-index w okresie od kwietnia 2015 r. do marca 2016 r.

Statystyki zgłoszeń helpdesk				
Miesiąc i rok	Liczba obsłużonych zgłoszeń, które wpłynęły drogą mailową	Liczba obsłużonych zgłoszeń, które wpłynęły do Panelu Administracyjnego ⁸	Liczba konsultacji telefonicznych	Suma interwencji
Kwiecień 2015 r.	50	0	24	74
Maj 2015 r.	78	210	134	422
Czerwiec 2015 r.	430	243	780	1453
Lipiec 2015 r.	750	560	1408	2718
Sierpień 2015 r.	304	581	798	1683
Wrzesień 2015 r.	493	503	1201	2197
Październik 2015 r.	767	743	1780	3290
Listopad 2015 r.	249	280	849	1378
Grudzień 2015 r.	220	371	659	1250
Styczeń 2016 r.	525	663	785	1973
Luty 2016 r.	164	183	381	728

⁸ Niewymienionych w kolumnie 1 – (tj. niezgłoszonych drogą mailową).

Marzec 2016 r.	110	159	681	950
Suma	4140	4496	9480	18116

Źródło: opracowanie Index Copernicus International na podstawie zgromadzonych danych.

Najczęstsze pytania użytkowników dotyczyły interpretacji przepisów. *Rozporządzenie w sprawie Systemu Informacji o Nauce* wymienia szereg szczegółowych informacji, które jednostka naukowa musi sprawozdać. Informacje, takie jak *Open Access*, wersja tekstu publikacji w otwartym dostępie, licencja, na zasadach której publikacja jest udostępniona, wywołały znaczne wątpliwości wśród osób wprowadzających dane. Ponadto nikt nie spodziewał się, jakie informacje należy gromadzić przez ostatnie trzy lata. Wiele razy napotkaliśmy pytania o obligatoryjność i kompletność danych oraz ich wpływ na ocenę jednostki. Aby zgromadzić dane w tak krótkim czasie, jednostki naukowe angażowały niekiedy pracowników naukowych i dydaktycznych, a nawet samych kierowników jednostek naukowych.

Kolejną kwestią wymagającą wsparcia helpdesk były problemy techniczne związane z budową pliku importowego XML. Pojawiły się komplikacje związane z przygotowaniem systemów informatycznych na potrzeby Modułu Sprawozdawczego. Nie wszystkie jednostki naukowe miały odpowiednie narzędzia informatyczne, za pomocą których mogłyby w szybki i prosty sposób przenieść dane o dorobku publikacyjnym. Wiele z tych systemów było słabych i niewydolnych. Najlepiej poradziły sobie w tej kwestii duże jednostki naukowe, z bogatym zapleczem i wsparciem działu IT. Testowanie plików importowych nadsyłanych przez użytkowników, wyszukiwanie błędów, porównywanie schematów działań było obowiązkiem działu technicznego ICI. I tutaj nie udało nam się zapewnić wszystkim odpowiedniego wsparcia – po prostu nie nadążaliśmy z odpowiedziami. Analogicznie jak przy innych funkcjonalnościach – faktyczne problemy tonęły w zalewie plików zawierających oczywiste błędy – które powinny być wyeliminowane przez jednostkę samodzielnie na podstawie opublikowanych schematów.

Aby ułatwić pracę, stworzyliśmy instancję testową całego systemu, na której Importerzy Publikacji mieli możliwość testowania plików importowych oraz zapoznania się z interfejsem Modułu Sprawozdawczego. Ta inicjatywa szczególnie dobrze została przyjęta przez naszych użytkowników.

Problemy

Nie ma idealnych i w pełni skutecznych systemów informatycznych. Pod koniec terminu wprowadzania danych do Modułu Sprawozdawczego PBN oraz do systemu POL-index, wielu użytkowników napotkało problemy techniczne związane z przeciążeniem serwerów. W ostatnich dniach wprowadzania danych narastał stres, niepokój i frustracja. Wiele osób apelowało o dostosowanie systemów do liczby osób korzystających z nich w jednym momencie. Oczywiście, spotkaliśmy się z zarzutami braku wyobraźni i możliwości przewidzenia potencjalnej liczby użytkowników wprowadzających dane. Jeszcze raz podkreślamy – nie ma systemów o nieograniczonych możliwościach. Każdy system jest tylko narzędziem w rękach operatora. Jeżeli nie jest on dobry od momentu stworzenia, trudno jest wdrożyć

nowe funkcjonalności, które usatysfakcjonowałyby wszystkich użytkowników. Cały proces tworzenia PBN-S, zbierania danych przez jednostki, wprowadzania danych oraz uzyskania potwierdzeń sprawozdań był realizowany bez najmniejszego marginesu czasowego. Presja, pod jaką znaleźliśmy się jako operator systemu oraz presja, pod jaką znalazły się same jednostki, nie dawały możliwości testowania wydajności. Nauczeni doświadczeniem pierwszego pełnego okresu sprawozdawczego, mając odrobinę więcej czasu, poświęciliśmy go na optymalizację działania systemów i zapewnienie dodatkowych zasobów sprzętowych tak, aby w styczniu 2016 r., tj. w kolejnym okresie sprawozdawczym zminimalizować tego typu problemy.

Kolejny termin sprawozdawczy trwający do końca stycznia upłynął już znacznie spokojniej. Pierwsze sprawozdanie było trudnym wyzwaniem dla jednostek naukowych, natomiast do kolejnego sprawozdania przystąpiły bardziej doświadczone i przygotowane. Również dla ICI drugi okres był o wiele łatwiejszy, ponieważ można było przewidzieć ewentualne problemy, zapytania, wątpliwości. W trosce o jednostki naukowe, przejrzelśmy złożone przez nie dane i wytypowaliśmy te jednostki, które nie złożyły sprawozdań w pierwszym okresie, bądź sprawozdały dane mogące być uznane za niekompletne. Akcja mailingowa i telefoniczna Zespołu Wsparcia Użytkowników, przez niektóre jednostki została odebrana jako zbyt ofensywna, ale odniosła sukces. Znacząco przyrosła liczba jednostek naukowych, które złożyły sprawozdania. W świetle zapisów ustawy i sankcji w niej zawartych, uznaliśmy za ważne, aby uświadomić jednostki o upływających terminach.

Zmiany

Moduł Sprawozdawczy jest systemem, któremu daleko do doskonałości. Realizuje on wszystkie postawione przed nim zadania, wynikające z przepisów prawa oraz z logiki i domniemania celów, do jakich dane w nim zawarte mogą posłużyć. Jednakże jest to system, który po zebraniu dotychczasowych doświadczeń i zrealizowaniu najważniejszych funkcji, należałoby dalej rozwijać.

Jesteśmy bardziej niż świadomi zakresu oczekiwań użytkowników oraz ograniczeń samego systemu. Wielu przedstawicieli jednostek naukowych składało zapytania o rozbudowanie funkcjonalności. Oczywiście sugestie i uwagi wszystkich użytkowników były dla nas cenne i istotne. Niestety, nie wszystkie funkcjonalności udało się wdrożyć. Wiele osób zada pytania: „Dlaczego, przecież jesteście operatorem?!”, „To jest tylko system informacyjny, musicie mieć odpowiednie narzędzia, aby go ulepszyć”. Odpowiedź na te pytania zależy od poszczególnych sytuacji:

- Tak, wdrożymy nowe funkcjonalności, które nie będą zaburzały interesów wszystkich użytkowników.
- Nie, niestety, nie wdrożymy nowych możliwości, ponieważ byłoby to ryzykowne dla jakości wprowadzonych danych oraz część osób mogłaby nie wyrazić aprobaty dla nowych funkcjonalności. Ponadto system ma pewne ograniczenia, których nie można wyeliminować.

Dla przykładu wielu użytkowników pytało o możliwość wprowadzenia funkcjonalności automatycznego wybierania tytułu czasopisma, po wpisaniu pierwszych liter hasła (w taki sposób działa to w PBN-R). To ciekawa inicjatywa, którą można by wdrożyć. W naszych planach odłożyliśmy ją na dalszy okres z tego powodu, iż PBN-S jako oficjalny system Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (ugruntowany stosowną podstawą prawną etc.), jeżeli posiłkuje się słownikami (np. tytułów czasopism), to muszą to być słowniki pewne, trafne i niewprowadzające w błąd. Niestety, słowniki w PBN-R, których włączenia domagają się niektórzy użytkownicy, zawierają sporo błędów, nieścisłości lub wprost nieprawdziwych danych. Zgodnie z intencją twórców systemu, do bazy czasopism naukowych w PBN nowe czasopismo może dodać każdy użytkownik, a od momentu jego dodania, staje się ono elementem słownika. Stąd czasopisma o tytule „Test”, czy wprost o przekreślonych lub nieprawdziwych danych są w PBN, niestety, dość powszechne. Taki stan rzeczy być może dopuszczalny w portalu społecznościowym, z oczywistych względów nie może takim być w oficjalnych repozytoriach Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Wspomnianym wyzwaniem w podejmowaniu decyzji i ich komunikowaniu użytkownikom są częstokroć kompletnie rozbieżne oczekiwania. Aby zobrazować różnorodność propozycji zmian użytkowników systemu PBN, poniżej przedstawiamy przeciwstawne sugestie i uwagi dotyczące systemu.

Tab. 3. Przykładowe propozycje zmian użytkowników Modułu Sprawozdawczego pełniących rolę systemową Importera Publikacji

„Dlaczego nie wymuszacie wprowadzenia danych do wszystkich obligatoryjnych – zgodnie z rozporządzeniem – pól? Teraz mogę sprawozdać artykuł, nie podając kompletu informacji”.	„Powinni państwo usunąć walidatory (...), nie mamy wszystkich danych. Mamy prawo sprawozdać tę publikację bez kompletu danych – uzupełnimy je w kolejnym okresie sprawozdawczym”.
„Wnioskujemy, aby autorzy publikacji mieli możliwość weryfikacji danych przed złożeniem sprawozdania”.	„Zatwierdzanie danych przez kolejne osoby i zamykanie sprawozdania wprowadza zamęt i biurokratyzację”.
„Prosimy o usunięcie wszystkich walidatorów w Module Sprawozdawczym”.	„Wnioskujemy o weryfikację danych w Module Sprawozdawczym przed zamknięciem sprawozdania”.
„Brak osłownikowania kreatora dodawania publikacji (nie można wybrać z listy nazwiska autora lub tytułu czasopisma)”.	„W PBN-R znajdują się nieprawidłowe dane (np. tytuły czasopism, ISSN). Nie chcemy, aby Moduł Sprawozdawczy był osłownikowany”.
„Wymagają państwo od nas zbyt dużej ilości danych”.	„Brak m.in. możliwości załączenia pełnego tekstu publikacji, dopisania afiliacji i roli przy nazwisku autora”.
„Wprowadzenie funkcjonalności nadpisywania importów”.	„Nadpisywanie pierwszego importu przez każdy kolejny import danych destabilizuje jakość i ilość wprowadzonych do tej pory publikacji”.

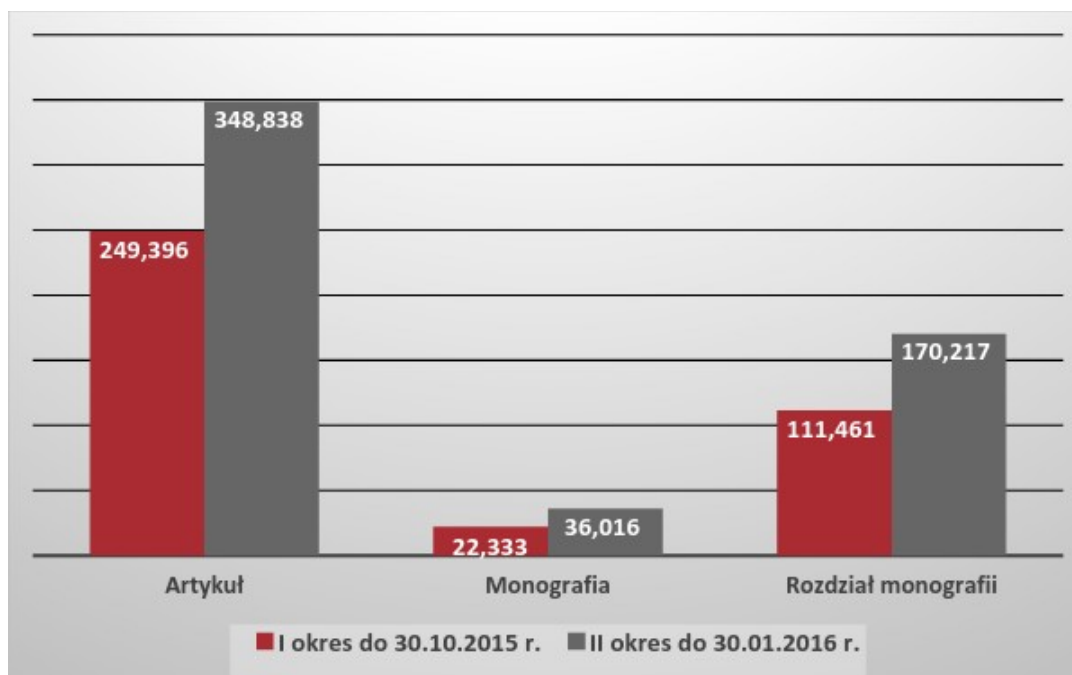
„Dlaczego dostęp do MS ma więcej niż jedna osoba w obrębie jednej jednostki naukowej?”	„Powinni Państwo stworzyć dodatkowe role systemowe, aby więcej zainteresowanych osób mogło mieć dostęp do Modułu Sprawozdawczego”.
„Dlaczego dopuszczacie tylko wybrane kodowania znaków – należy je rozszerzyć o kodowanie (...)”	„Dlaczego dopuszczacie możliwość pisania tytułów publikacji w alfabetych nielacińskich? Powinna zostać wprowadzona zasada transliteracji tytułów, co ujednotoczy bazę”.
„Dlaczego nie wprowadzicie możliwości notacji tytułów prac w notacji TeX?”	„Nie należy wprowadzać możliwości notacji tytułów TeX – większość jednostek nie gromadzi informacji w tej notacji”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zgromadzonych danych.

Powyższe sformułowania pochodzą wprost od użytkowników w ramach składanych do nas zgłoszeń.

Statystyki wprowadzonych danych

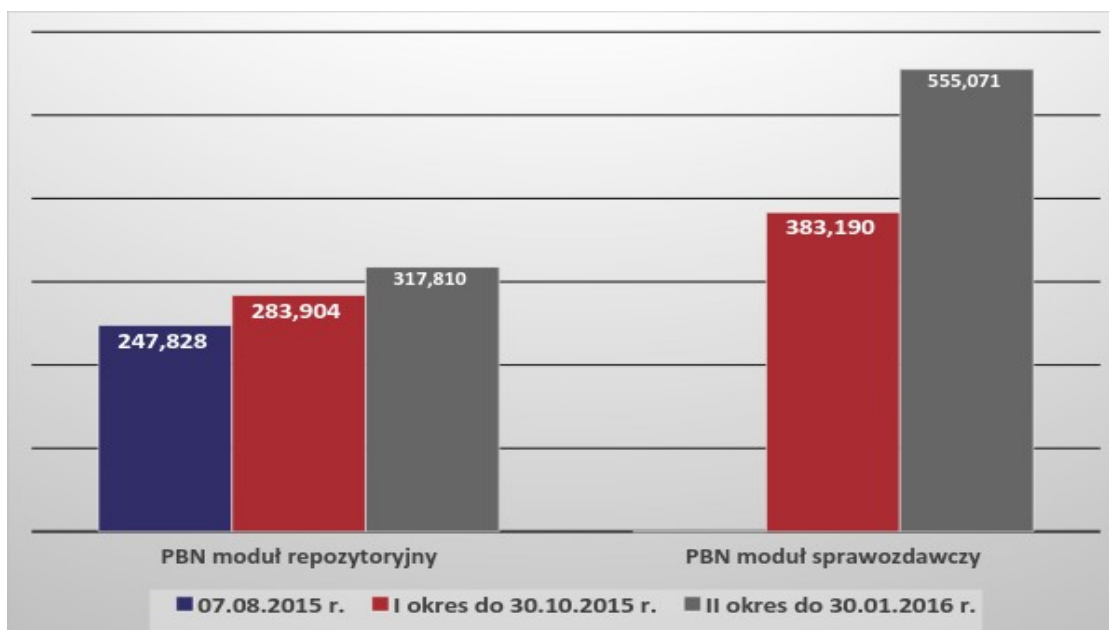
W obu okresach sprawozdawczych jednostki naukowe poświęciły wiele pracy i wysiłku na przygotowanie i zgromadzenie danych na potrzeby sprawozdawczości.

*Wykr. 1. Liczba zatwierdzonych publikacji zawartych w Module Sprawozdawczym PBN
 Źródło: opracowanie Index Copernicus International na podstawie zgromadzonych danych.*

Jednostki naukowe do tej pory wprowadzały dane do PBN-R głównie na potrzeby różnego rodzaju sprawozdań (w tym projektów), w ramach systemu POL-on, bądź w trosce o dostępność dorobku naukowego.

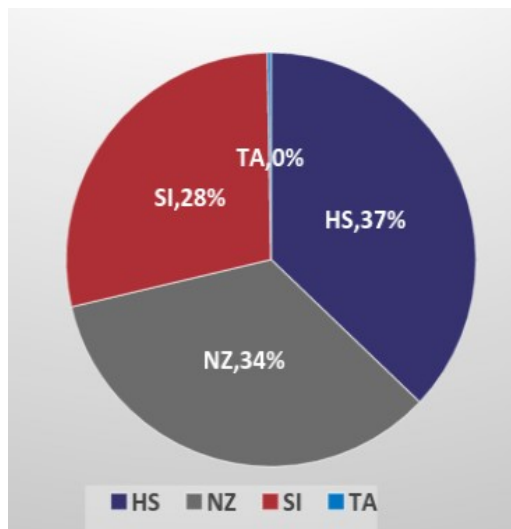
Jednostki naukowe, które nie mają własnych systemów informatycznych gromadzących informacje o dorobku publikacyjnym, zaczęły w pierwszej kolejności uzupełniać PBN-R, aby następnie móc zaimportować dane do Modułu Sprawozdawczego i dopisać tam brakujące informacje. Oczywiście w natłoku zbliżających się terminów, w wielu jednostkach w proces wprowadzania danych zostali zaangażowani także autorzy publikacji. Taki scenariusz działania sprawdzał się w przypadku małych i bardzo małych jednostek naukowych.

Wykr. 2. Liczba zatwierdzonych wpisów o publikacjach zawartych w PBN Repozytoryjnym oraz w Module Sprawozdawczym (dane narastająco). Źródło: opracowanie Index Copernicus na podstawie zgromadzonych danych.

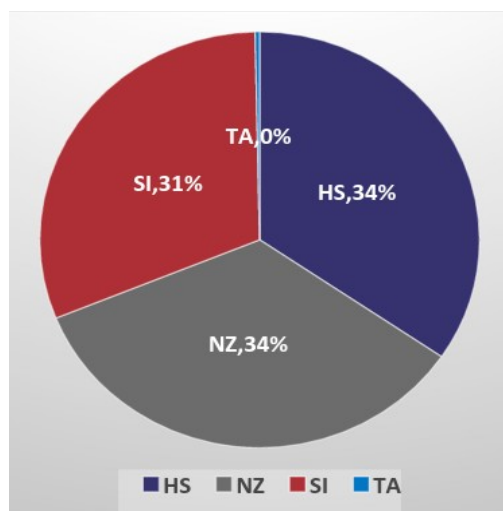
Uwaga: wykres 2 ilustruje liczbę wpisów o publikacjach ze statusem „zatwierdzona”, co dla PBN-R oznacza sytuację, w której potwierdzono przynajmniej jedno autorstwo lub jedną afiliację w publikacji. Kolejne wykresy ilustrują podział wprowadzonych (zatwierdzonych) wpisów o publikacjach ze względu na obszar nauki jednostki zgłaszającej (HS – humanistyczno-społeczne; SI – ścisłe i inżynierskie; NZ – nauk o życiu; TA – nauk o twórczości artystycznej). Co ważne, w Module Sprawozdawczym mamy do czynienia ze zdarzeniami ewaluacyjnymi⁹, czyli wielokrotnymi wpisami o tych samych publikacjach wprowadzonymi przez jednostki naukowe, zgłaszające w swoim imieniu daną publikację.

⁹ Zdarzenie ewaluacyjne – termin wprowadzony do procesu ewaluacji jednostek naukowych przez ICI i oznaczający informację o pojedynczym dorobku naukowym konkretnej jednostki naukowej. Publikacja wielośrodkowa (afiliowana do różnych jednostek naukowych) będzie występować wielokrotnie – jako zdarzenia ewaluacyjne osobne dla każdej ze sprawozdających się jednostek naukowych.

Wykr. 3. Wpisy o publikacjach zawarte w Module Sprawozdawczym PBN w I okresie sprawozdawczym w podziale na obszary nauk (HS – humanistyczno-społeczne; SI – ścisłe i inżynierskie; NZ – nauk o życiu; TA – nauk o twórczości artystycznej).

Źródło: opracowanie Index Copernicus International na podstawie zgromadzonych danych.

Wykr. 4. Wpisy o publikacjach zawarte w Module Sprawozdawczym PBN w II okresie sprawozdawczym w podziale na obszary nauk (HS – humanistyczno-społeczne; SI – ścisłe i inżynierskie; NZ – nauk o życiu; TA – nauk o twórczości artystycznej).

Źródło: opracowanie Index Copernicus International na podstawie zgromadzonych danych.

Ilościowy rozkład wpisów o publikacjach (sprawozdanych) nieznacznie zmienił się dla każdej grupy nauk. Można dostrzec, że występują minimalne różnice w wielkości dorobku publikacyjnego pomiędzy trzema obszarami nauk. Grupa nauk o twórczości artystycznej wprowadziła śladową liczbę publikacji. Wprawdzie w tym obszarze nauk przeważa dorobek artystyczny – tj. utwory z zakresu sztuk pięknych, projektowych, artystycznych oraz

sztuk wykonawczych – niesprawozdawane do PBN-S, jednak tak niska zaraportowana liczba publikacji budzi niepokój.

POL-index – pierwsza polska baza cytowań

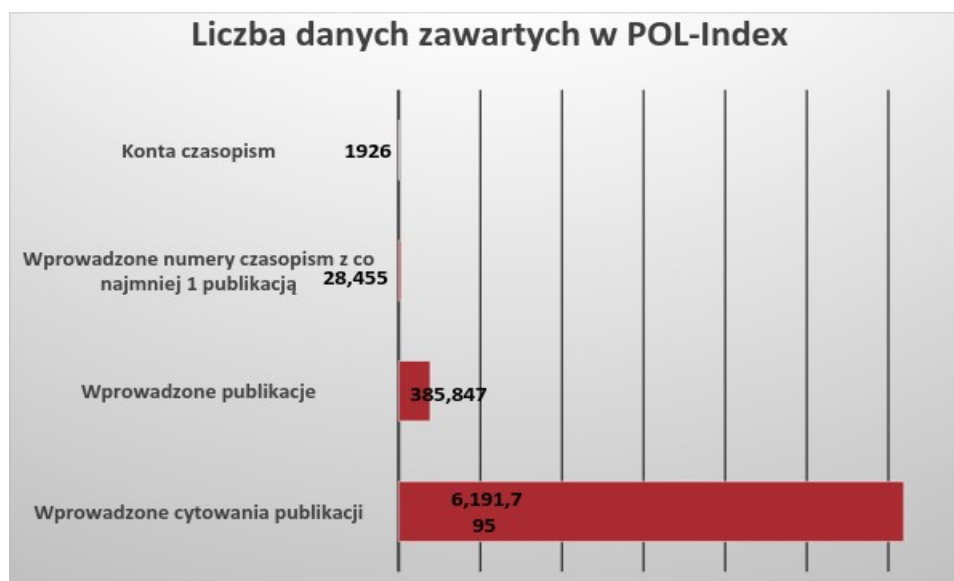
Równoległe z pracami przy PBN-S musieliśmy prowadzić działania związane z pierwszym faktycznym wdrożeniem systemu POL-index oraz z zebraniem danych. Działania podejmowane w ramach tej inicjatywy były równie angażujące oraz stanowiły wyzwanie porównywalne z uruchomieniem Modułu Sprawozdawczego. W czerwcu 2015 r. został opublikowany komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego¹⁰ dotyczący ewaluacji czasopism naukowych, w ramach którego przewidziano uruchomienie POL-index. Prace prowadzone przez nas biegnęły trójtorowo: uruchomienie systemu wraz z niezbędnymi zmianami, zapewnienie pomocy, szkoleń i wsparcia dla redakcji czasopism naukowych oraz prace nad przygotowaniem systemu rozwiązywania cytowań.

Celem zapoznania redakcji czasopism naukowych z wymogami ministerialnymi i interpretacją pojęć definicyjnych, ICI zorganizował konferencje szkoleniowe poświęcone obowiązkowi redakcji i zasadom oceny czasopism naukowych w 2015 r. Na szkoleniach szczegółowo został zaprezentowany model funkcjonowania systemu POL-index, schematy wprowadzania danych oraz wytyczne dla redakcji czasopism naukowych. Prowadziliśmy również szkolenia związane z zasadami oceny czasopism oraz mechanizmami przygotowania czasopisma do złożenia ankiety i procesu parametrycznego.

Pierwsze szkolenia zostały zorganizowane jeszcze przed uruchomieniem systemu, celem zapoznania redakcji z tematyką POL-index. Reakcja uczestników szkolenia była dosyć radykalna. Pojawiły się serie pytań, uwag, krytyka i otwarta polemika. System POL-index był nowym pojęciem budzącym pewne obawy i niepewność. Analogicznie jak w przypadku PBN-S, ogromny opór budził zbieg terminu wprowadzania danych z okresem wakacyjnym, a dla części redakcji z wprowadzaniem danych do nowo utworzonego Modułu Sprawozdawczego.

Po przeprowadzeniu wielu szkoleń, całej akcji informacyjnej oraz zapewnieniu wsparcia dla czasopism proces wprowadzania danych przebiegł w miarę sprawnie. Do podstawowych problemów, jakie odnotowaliśmy, należą kłopoty z przygotowaniem plików XML przez redakcje niedysponujące programami wspierającymi zarządzanie czasopismem naukowym oraz problemy z wydajnością serwerów w dniu poprzedzającym upływ terminu i 13 października. Do tego czasu zgromadzono potężną ilość danych, która została przedstawiona w poniższych statystykach.

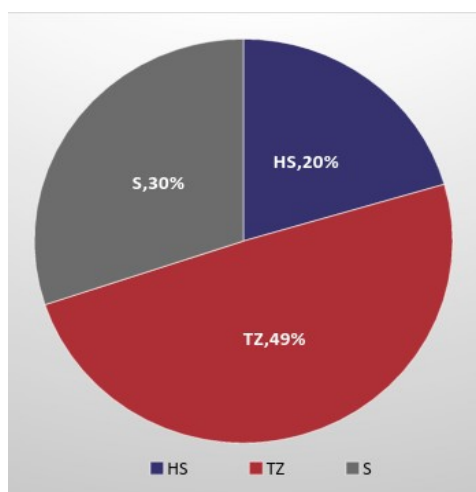
¹⁰ Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 czerwca 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych [on-line], [dostęp 29.04.2016]. Dostępny w: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_06/57d62136155875b12419981aa086b9f9.pdf.

Wykr. 5. Zestawienie zatwierdzonych danych zawartych w systemie POL-index na 13.10.2015 r. za lata 2009–2014.

Źródło: opracowanie Index Copernicus International na podstawie zgromadzonych danych.

Uwaga: powyższe dane ilustrują liczbę artykułów oraz zgromadzonych pozycji bibliograficznych mających status „zatwierdzone”. ICI przygotował szczegółowy rozkład publikacji wprowadzonych do POL-index, według podziału na grupy nauk¹¹, do których należą czasopisma naukowe.

Wykr. 5. Publikacje zawarte w POL-index w podziałem na obszary nauki.

Źródło: opracowanie Index Copernicus International na podstawie zgromadzonych danych.

Zwieńczeniem naszej pracy przy projekcie POL-index jest stworzenie i udostępnienie systemu rozwiązywania cytowań, wraz z mechanizmami deduplikacji danych w ramach narzę-

¹¹ Podział zgodny z definicją zawartą w Komunikacie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 czerwca 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych.

dzia GICID¹². Jest to potężne narzędzie opracowywane w ramach naszej działalności badawczo-rozwojowej, które umożliwiło wyznaczenie ponad miliona cytowań czasopism z POL-index, a jednocześnie pozwalające na deduplikację zgromadzonych danych i badanie jakości danych. Obecnie jesteśmy na etapie prac badawczych i przygotowania pogłębionych analiz uzyskanych wyników, o czym mamy nadzieję poinformować środowisko naukowe już w niedługim czasie.

Podsumowanie

Podsumowując roczny okres operowania systemami PBN i POL-index możemy stwierdzić, iż był on znacznie burzliwszy niż się spodziewaliśmy i obejmował wydarzenia i zmiany, do których nie można było się wcześniej przygotować. Nasze działania często wzbudzały zrozumiałe opór środowiska naukowego i dopiero w bezpośredniej rozmowie (liczba spraw wniesionych drogą telefoniczną) powodowało, iż jednostki rozumiały podejmowane decyzje i wiedziały, jak się dalej przygotowywać.

Wydaje nam się, iż przeszliśmy pozytywnie ten egzamin. Wszystkie główne wyzwania i najtrudniejszą część przeprowadziliśmy. Pozostaje dalszy rozwój i realizacja postulatów środowiska naukowego. Oczywiście pojawiają się opinie zarówno pozytywne, jak i negatywne. Jest to absolutnie naturalne, ponieważ jesteśmy świadomi oczekiwań ze strony środowiska. Zachęcaliśmy jednostki do apelowania do ministerstwa o wydłużenie terminów składania sprawozdań. Sami wielokrotnie w tej i innych sprawach interweniowaliśmy i przekazywaliśmy nasze spostrzeżenia. Pierwszy mały sukces, tj. wydłużenie terminów, udało się środowisku wywalczyć. Czas na kolejne znormalizowanie zakresu danych oraz uproszczenie sprawozdań.

Na pytania, jak ma wyglądać dalszy rozwój PBN i POL-index, mogą odpowiadać jedynie kolejni operatorzy systemu oraz (miejmy nadzieję) samo Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Bibliografia:

1. GICID – cyfrowy identyfikator osiągnięć naukowych [on-line], [dostęp 29.04.2016]. Dostępny w: <http://www.gicid.org>.
2. *Koncepcja budowy, zawartości i organizacji systemu monitoringu, rankingowania, zasobów materialnych i niematerialnych szkolnictwa wyższego w Polsce: opracowanie analityczne*. Grupa badawcza Antares, kwiecień 2010 [on-line], [dostęp 29.04.2016]. Dostępny w: https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/c858206edb2fdaa29aa71e2df235efec.pdf.
3. *Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 czerwca 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych* [on-line], [dostęp 29.04.2016]. Dostępny w: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_06/57d62136155875b12419981aa086b9f9.pdf.
4. RATAJCZAK, M. *Komunikat w sprawie terminu wprowadzania danych i informacji do Systemu Informacji o Nauce w ramach Zintegrowanego Systemu Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym „POL-on”*, 10 lipca 2015 r. [on-line], [dostęp 29.04.2016]. Dostępny w: https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_07/cd1bbba140db3271185d573b1009ec42.pdf.

¹²GICID – cyfrowy identyfikator osiągnięć naukowych [on-line], [dostęp 29.04.2016]. Dostępny w: <http://www.gicid.org>.

5. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 czerwca 2015 r. w sprawie Systemu Informacji o Nauce.* Dz. U. z 2015 r., poz. 944.
6. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lutego 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Systemu Informacji o Nauce.* Dz. U. z 2016 r., poz. 309.
7. *Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki.* Dz. U. z 2014 r., poz. 1620 oraz Dz. U. z 2015 r., poz. 249.